

Семанів С.М.

*магістрантка кафедри фундаментальних дисциплін початкової освіти
факультету початкової освіти та мистецтва,
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка,
м. Дрогобич, Україна
(snizanasemaniv61@gmail.com)*

Нетрадиційні методики як засіб удосконалення каліграфічних навичок учнів із дисграфією

У статті розглядаються причини виникнення дисграфії у молодших школярів і методи її профілактики та корекції; проаналізовано підходи відомих педагогів до профілактики та подолання дисграфії, сучасні інноваційні методики, зокрема, цифрові технології, ігрові вправи і графічні диктанти; висвітлено основні напрями роботи з учнями щодо запобігання дисграфії, як-от: розвиток мовленнєвих навичок, дрібної моторики та сенсорного сприйняття.

Ключові слова: *дисграфія, молодші школярі, профілактика, корекція, цифрові технології, ігрові вправи, графічні диктанти.*

Nontraditional methods as a means of improving calligraphic skills of students with dysgraphia

The article examines the causes of dysgraphia in primary school children and methods for its prevention and correction; analyzes the approaches of well-known educators to the prevention and overcoming of dysgraphia, as well as modern innovative techniques, including digital technologies, game exercises, and graphic dictations; highlights the main areas of work with students to prevent dysgraphia, such as the development of speech skills, fine motor skills, and sensory perception.

Keywords: *dysgraphia, primary school children, prevention, correction, digital technologies, game exercises, graphic dictations.*

Постановка проблеми. Дисграфія – це порушення, яке негативно впливає на успішність учнів у школі, оскільки вони не можуть впоратися з письмовими завданнями та зв'язно викласти свої думки на папері. Проблема дисграфії є актуальною та пов'язана з важливим

практичним завданням забезпечення ефективного освітнього процесу для всіх учнів, зокрема й тих, які мають певні порушення.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питання причин виникнення, профілактики та корекції дисграфії досліджували Н. Боднар, Сью Річардс, Джонатан Місе, О. Просін, В. Будагян й інші. У статті проаналізовано підходи відомих педагогів до профілактики та подолання дисграфії, а також сучасні інноваційні методики, зокрема цифрові технології, ігрові вправ і графічні диктанти тощо.

Мета статті – проаналізувати причини виникнення дисграфії у молодших школярів та схарактеризувати сучасні методи її профілактики і корекції, а також висвітлити основні напрями роботи з учнями для запобігання дисграфії.

Виклад основного матеріалу. Дисграфія має негативний вплив на успішність дитини в школі, позаяк такі школярі не можуть впоратися з письмовими завданнями, не можуть викласти зв'язно думки на папері або писати розбірливо. Сью Річардс дає визначення дисграфії як проблеми з вираженням думок, але в письмовій формі. Джонатан Місе описує дисграфію як проблеми з почерком, зокрема, вказує на часткову нездатність запам'ятати, як відобразити на письмі певні букви або арифметичні символи (Крауч, 2007, с. 3–4).

Науковцями О. Просіном та В. Будагяном зазначено, що рівень недорозвинення мовлення у дитини, взаємодіє з рівнем її загального психічного недорозвитку. Соціально-психологічні чинники також суттєво впливають на виникнення дисграфії. Білінгвізм (двомовність) у сім'ї, дефекти мови навколишніх, яких дитина чує, недостатня увага до мовленнєвого розвитку можуть спричинити труднощі у читанні та письмі (Просіна, 2022, с. 96).

На початковому етапі навчання письма М. Монтесорі пропонувала дітям обмацувати пальцями або паличкою контурну букву, намальовану на картоні, рухаючись у напрямку письма. Це м'язове відчуття букви, на її думку, готує дитину до письма. Обмацування букв у поєднанні з їх розглядом сприяє кращому закріпленню зорового образу завдяки спільній роботі різних органів відчуттів. Згодом ці два процеси – сприйняття на слух (читання) і

обмацування (письмо) – відділяються один від одного. Методика М. Монтессорі складалася з двох періодів. У першому були вправи на розвиток м'язового механізму керування письмовим приладдям: обведення геометричних фігур, штрихування, замальовування. У другому діти виконували вправи на формування візуально-м'язових образів букв та закріплення м'язової пам'яті рухів, потрібних для письма (Монтессорі, 2005, с. 65).

До рекомендованих вправ які представленні на американському сайті дослідниками та педагогами входять:

- силові тренування;
- плавання;
- верхова їзда;
- динамічне сидіння – сидіння на кріслі-м'ячі або подушці Мовін Сіт (Movin' Sit Jr.) може допомагати дітям із дисграфією зосереджуватися (Каліграфія для дітей ...).

Для збільшення сили плечей і рук можна виконувати такі вправи:

- гра в Зум Бол (Zoom Ball) – іграшка для двох гравців, де м'яч рухається вперед і назад;
- допомога в домашніх справах.

Для розвитку сили рук, спритності та витривалості можна використовувати ігри з:

- глиною або шпаклівкою: терапевтична глина «Play-Doh» для молодших дітей та Крейзі Ален гумова глина – для старших;
- резистивними іграшками, такими як поп-намистини, Сквігз;
- нахиленими дощечками, мольбертами, папером для писання для зміни положення зап'ястя та поліпшення захвату (Каліграфія для дітей ...).

Г. Ткачук (учитель-логопед Житомирського закладу дошкільної освіти № 10) пропонує вчителям такі ігри-вправи: «Рядоговоріння», «Ритми», тест Озерецького «Кулак – долоня – ребро», субтест «Повторення цифр», малюнок «Будинок – дерево – людина», змалювання геометричних фігур, орієнтація на «право – ліво», складання розповіді за малюнками (Ткачук 2018, с.2).

За Н. Боннетон-Ботте, учням із дисграфією можуть допомагати такі педагогічні прийоми та інші засоби:

- різні матеріали: писати фарбами, піском, піною чи навіть їжею, а також використовувати гру «Плей Дог» або глину для формування літер;

- допоміжні технології: програма «Школа літератури», яка дає змогу тренувати учнів створювати літери і навчати писати слова;

- гра «Тік Так», щоб навчити діагоналями писати палички та з'єднувати лінії, які часто є важкими для дітей з дисграфією;

- робота з клавіатурою (Боннетон-Ботте, 2023, с. 7).

Дослідники О. Гюнейсу, А. Озгюр, Т. Ассельборн, В. Джохал, Е. Ядоллахі, Б. Бруно, М. Скверес зазначали що: «Серед цифрових технологій комерційні пристрої, такі як віртуальна реальність (VR) або рукописні роботи, здаються багатообіцяючими. Ці технології стимулюють активне залучення, можуть забезпечити слуховий та візуальний зворотний зв'язок і полегшити повторення завдань, фактори, які є ключовими для покращення рухової продуктивності» (Гюнейсу, 2020, с. 7).

Віртуальна реальність може поліпшити розвиток великої та дрібної моторики у дітей з вадами розвитку. Щодо корекції рукописного тексту, віртуальну реальність можна використовувати для удосконалення побудови моторних репрезентацій літер шляхом використання навичок грубої моторики. Крім того, можна створювати різноманітні середовища, які не можуть бути створені інакше, що може полегшити навчання (Гюнейсу, 2020, с. 29).

У процесі навчання молодших школярів письма, крім основних методів, широко використовуються різні методичні прийоми. Вони сприяють швидкому формуванню зорового образу та моторного стереотипу написання елементів чи літер, урізноманітнюють роботу учнів на уроці, перетворюючи складний процес навчання письма на захопливу гру. М.І Чабайовська зазначає що, на уроках української мови можна застосовувати такі прийоми:

- письмо за зразком учителя – «Пиши так, як я»;

- багаторазове обведення літер по пунктирних зразках – письмо по контуру;
- обведення літери «сухим пером» або тупим кінцем ручки перед написанням у зошиті;
- «уявне» письмо літери в повітрі за зразком учителя;
- письмо мокрим пензлем на дошці;
- написання літер пальцем по парті у збільшеному масштабі;
- написання літери на спині сусіда пальцем;
- конструювання та моделювання літери з різних матеріалів (дріт, мотузки, природні матеріали) перед її вивченням (Чабайовська, 2010, с. 45–46).

Названі прийоми допомагають учням краще засвоїти форму літер, сприяють розвитку дрібної моторики і зорово-рухової координації, знімають напругу та страх перед письмом.

Одним з важливих видів завдань для розвитку зорово-моторної координації та просторового сприйняття є написання зорових диктантів. Діти навчаються уважно розглядати запропоновані малюнки, а потім відтворювати їх спочатку викладаючи з паличок, а згодом замальовуючи олівцями по пам'яті. Ще складнішим видом роботи є графічні диктанти, які вимагають від дитини вміння діяти за словесною інструкцією, розуміти логіку завдання для самостійного продовження, демонструвати вищий рівень розвитку просторового орієнтування ніж у попередні завданнях (Казімова, 2021, с. 31).

Прикладами графічних диктантів можуть бути, за О. Казімовою:

1. «Доріжки» – проведення ліній по середині намальованих доріжок різної ширини і форми;
2. «Дощик» – проведення прямих ліній від крапельок до землі чи калюж;
3. «Бджілки» – з'єднання прямими лініями бджілок і квіток;
4. «Ракети і планети» – промальовування траєкторій ракет до планет;

5. Штрихування – заштрихування фігур прямими, хвилястими, круговими лініями в різних напрямках по трафаретах (Казімова, 2021, с. 35–36).

Після проведення досліджень Н. Мустафаєва запропонувала такі прийоми для профілактики дисграфії в дітей молодшого шкільного віку:

- змінити спосіб тримання олівця або ручки для полегшення письма;
- виконувати роботу з ліпленням;
- малювати літери кремом для гоління на столі;
- малювати лінії всередині лабіринтів;
- розв'язувати головоломки «з'єднай точки» (Мустафаєва, 2021, с. 171).

Розуміння факторів, які спричиняють розвиток дисграфії, допомагає визначити можливості її запобігання у школярів. Основними напрямками підходу до профілактики дисграфії у молодшому шкільному віці є: розвиток фонематичного сприймання; корекція звуковимови (виправлення вимови фонем); удосконалення звукового аналізу та синтезу (розпізнавання, виділення і об'єднання; визначення послідовності звуків у слові); розширення словникового запасу та розвиток вміння його використовувати (навчання методів словотворення, вибору однокореневих слів, активізація словникового запасу); розвиток граматичних навичок (робота з розумінням і використанням прийменників, складання речень за картинками, за серіями картинок); розвиток зв'язного мовлення (Кравченко, 2016, с. 69).

Є. Греченко й О. Ласточкіна описали досвід впровадження ігрового комплексу, який становив синтез настільних шашкових й інтерактивних ігор на SMART-дошці. Його мета полягає у розвитку фонематичного слуху, сприймання й уваги, формуванні навичок фонетичного аналізу та синтезу, вивченні елементів грамоти, розвитку лексико-граматичних категорій і зв'язного мовлення, розвитку дрібної моторики та просторових уявлень (Ласточкіна, 2021, с. 215–216).

Висновки. Отже, комплексний підхід, що передбачає роботу над розвитком мовлення, дрібної моторики та сенсорного сприйняття, а

також застосування інноваційних методів і цифрових технологій, може сприяти успішній профілактиці та подоланню дисграфії у молодших школярів.

Список використаної літератури

1. Боннетон-Ботте, Н., Міраманд, Л., Бейлі, Р., Понс, Ч. (2023) Навчання та реабілітація. Почерк для дітей в цифровий вік: проблеми та виклики. Діти, 20 с. URL: <https://www.mdpi.com/2227-9067/10/7/1096>
2. Гюнейсу, О. А., Озгюр, А., Ассельборн, Т., Джохал, В., Ядоллахі, Е., Бруно, Б., Скверес, М. (2020) Ітеративний дизайн та оцінка матеріальної рукописної діяльності за допомогою робота для спеціальної освіти. Том 7. 20 с. URL: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/frobt.2020.00029/full>
3. Казімова, О.С. (2021) Подолання оптичної дисграфії у дітей молодшого шкільного віку. Херсон. 64 с.
4. Каліграфія для дітей: 3 безкоштовні ідеї, які варто спробувати. URL: <https://www.loveleighloops.com/blog/calligraphy-for-kids>
5. Кравченко, А., Цигвинцева, Є. Профілактика дисграфії в дітей дошкільного віку засобами Монтессорі-педагогіки. *Сучасні проблеми педіатрії та реабілітації*. 2016. С. 68–70.
6. Крауч, А.Л., Якубеці, Дж.Дж. (2007). Дисграфія: як вона впливає на успішність учня та що можна з цим зробити. Навчання. Виняткові діти плюс, 3(3) Стаття 5. URL: <http://escholarship.bc.edu/education/tecplus/vol3/iss3/art5>
7. Ласточкіна, О., Греченко, Є. (2021) Профілактика дисграфії засобами настільних шашкових та інтерактивних ігор на SMART-дошці. *Актуальні питання гуманітарних наук. Педагогіка*. Вип 36, том 2. С. 214–219. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/36_2021/part_2/37. Pdf
8. Монтессорі, М. (2005) Дім дитини СПб. : Астрель. 272 с.
9. Мустафаева, Н. У. (2021) Проблеми дислексії, диспраксії і дисграфія в розвитку писемного мовлення англійської мови у ВНЗ та методичні рекомендації щодо її розв'язання. *Міжнародний журнал мультикультурне та мультирелігійне взаєморозуміння (IJMMU)*. Узбекистан : викладач, Термезький державний університет. Вип. 8, № 10. С. 170–175.
10. Просіна, О.В., Будагян, А.С. (2022) Актуальні аспекти професійної діяльності педагога: дислексія як реалія сучасної школи. *Інноваційна педагогіка. Серія: Теорія і методика професійної освіти*. Випуск 44. Том 2. С. 92–97.
11. Ткачук, Г.І. Корекція дисграфії у дошкільників. URL: https://imso.zippo.net.ua/wp-content/uploads/2018/03/2018_03_29_12_Tkachuk.pdf

12. Хомик, Т.В., Кальченко, К.В (2022) Сучасні підходи щодо профілактики порушень письма у молодших школярів з порушеннями мовлення : *X Міжнародна науково-практична конференція «Analysis of modern ways of development of science and scientific discussions»*, Іспанія. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/42920/1/T_Khomyk_K_Kalchenko_SPPPM SH PM_FPSRSO.pdf

13. Чабайовська, М.І. (2010) Єдині зразки каліграфічного письма букв українського алфавіту та цифр : навч.-метод, посібник. Тернопіль : Мальва-ОСО. 116 с.